

DOI 10.51558/2490-3647.2023.8.2.655

UDK 371.213

Primljeno: 03. 07. 2023.

Pregledni rad
Review paper

Jelena Krulj, Emilija Marković, Ivana Simijonović

SPECIJALNE KOMPETENCIJE U FUNKCIJI UNAPREĐENJA PROFESIONALNOG RADA NASTAVNIKA

Profesija nastavnika predstavlja jedan od najvažnijih i najhumanijih poziva. Svojim radom nastavnici značajno utiču na živote i razvoj svojih učenika, i hoće li afiniteti, sposobnosti, ličnost učenika uopšte, biti razvijeni u punom kapacitetu. Svojom ličnošću, svojim znanjem, motivisanošću, svojim kompetencijama nastavnici utiču na efektivnost celokupnog nastavnog procesa. S druge strane, od ove efektivnosti zavisi i uspešnost odraslih ljudi, kao i celokupan njihov doprinos razvoju jednog društva. Na razvijanje kompetencija nastavnika utiče njihov talenat, želja i spremnost za njihovo kontinuirano profesionalno usavršavanje. Današnji tempo razvoja tehnologija zahtevaće sve više i brže prilagodavanje na promene koje će, posledično, nastupiti u obrazovnom procesu. Stoga je i cilj ovog rada usmeren na analizu uloge kompetencija nastavnika i njihovog profesionalnog razvoja.

Ključne reči: obrazovni proces; nastavničke kompetencije; profesionalno usavršavanje nastavnika; efektivnost nastavnog procesa.

UVOD

Za obavljanje nastavničkog posla veoma su bitne samokompetencije i socijalne kompetencije, jer je to jedna od retkih profesija gde ne postoje oštre granice između profesionalnog i ličnog života, između ličnih i službenih namera, pogotovu ako se

zna da je nastavnik oslonac na kome počiva celokupan školski sistem. Stoga i potreba za doživotnim učenjem kao osnovom postojanja društva znanja ima posebnu važnost.

Didaktičko-metodološke kompetencije podrazumevaju sistem znanja, veština i optimalnih kombinacija operativnih metoda sa pedagoškim ciljevima neophodnih za profesionalnu aktivnost nastavnika. Ove kompetencije razlikujemo kao posebnu vrstu profesionalnih kompetencija. Nastavnici se profesionalno razvijaju sve dok ostvaruju društvene ciljeve vaspitanja, dok prenose učenicima „teorijska i praktična znanja i umijanja, formirajući kod njih pravilan pogled na svijet, razvijajući njihov karakter i crte ličnosti” (Potkonjak i Šimleša 1989: 103). Stoga kompetencije u profesionalnom smislu možemo posmatrati kao osnovne specifičnosti nastavničke profesije koje određuju sposobnost nastavnika da učenika zainteresuje za proces učenja i da efikasno organizuje svoje aktivnosti (pedagoško-didaktičke, sazajno-kreativne, metodološko-evalutivne, savetodavne i dr.).

„Teorijske rasprave o kompetencijama najčešće se svode na identifikaciju njihovih strukturnih komponenti. Veći broj autora iznosi shvatanja prema kojima kompetencije sadrže dve konstitutivne komponente: znanje i razumevanje (teorijsko znanje u akademskom području, kapacitet za spoznaju i razumjevanje) i osposobljenost za djelovanje (praktična primena znanja u određenim situacijama” (Branković i Popović 2018: 9). Osnovnu grupu čine zajedničke kompetencije, koje su neophodne za obavljanje bilo koje profesionalne delatnosti – od informaciono-komunikacionih, preko jezičkih, kulturnih, do kompetencija u okviru građanskog života i učenja učenja, odnosno permanentnog i celovitog učenja. Specifične kompetencije se razlikuju od profesije do profesije, a u nastavničkoj profesiji predstavljaju metodološko-didaktičku informisanost i stečeno obrazovanje za nastavnu praksu. Ove kompetencije ne isključuju, već naprotiv podrazumevaju, kreiranje sopstvenog stila poučavanja, koji je uvek uokviren svrhom boljih postignuća učenika, njihovog motivisanja za proces učenja. Kompetencije uključuju i objektivno sagledavanje i procesiranje sopstvenog i rada kolega, kao osposobljenosti za predmet koji predaju. Da bi odgovorili tom zadatku nastavnici se moraju profesionalno usavršavati kroz stalno angažovanje na produblivanju znanja, kako u vlastitoj struci i nauci tako i u informacionim tehnologijama i veštinama za primenu stečenog pedagoško-psihološkog i metodološko-didaktičkog znanja u praksi (Suzić 2005.). Sve to, dakle, podrazumeva stručnost i metodičnost predavača, saradničku i stvaralačku orijentaciju u nastavnoj komunikaciji okrenutost savremenim zahtevima u inoviranju nastavne delatnosti i stalno ispoljavanje odgovornosti za svoj rad.

SPECIFIČNE KOMPETENCIJE NASTAVNIKA

Svedoci smo velikih društvenih promena koje se javljaju u svim oblastima društvenog života i rada, pa samim tim i u obrazovanju. Jedna od njih je i smelije uvođenje savremene nastavne tehnologije u nastavni proces u cilju racionalizacije i kvalitetnijeg učenja. Prateći te promene neophodno je istraživati mogućnosti za njihovo realizovanje. U savremenoj školi nastavnik dobija sve više novih uloga, ali je od ključne važnosti da one budu usklađene sa vaspitno-obrazovnim, nastavnim i društvenim radom, jer nastavnik treba da brine o celokupnom razvoju učenikove ličnosti. Pedagoške kompetencije tom smislu podrazumevaju sposobnost planiranja aktivnosti učenja kao i vođenja i procenjivanja tih aktivnosti (Apriliyanti 2020) u stalnoj interakciji nastavnika i učenika. Strukturiranje efektivnog dijaloga će nastavnicima omogućiti da imaju uvida u način razmišljanja učenika (Blamaire, Engelhardt i Looney 2017). Još je Djuji (2015) smatrao „da je najveća uloga nastavnika da se u ime društva obavezuje da primi učenike za buduće nosioce društvenog razvoja ... njegova obaveza je da pripremi učenike kroz stimulisanje misaonih reakcija i vežbanjem mišljenja da poštuju norme i pravila ponašanja uz puno poštovanje njihovih individualnih potencijala“.

Kompetencije nastavnika se, generalno, mogu podeliti na tri grupe (Ghorbani, Jafari i Sharifian 2018):

- pedagoške kompetencije koje uključuju razumevanje karakteristika učenika, razvijanje nastavnih planova, razumevanje teorija učenja, otkrivanje i razvijanje talenata učenika, razvijanje intrinzičke motivacije, komunikaciju sa učenicima, razvijanje procesa evaluacije i njegovu primenu, unapređivanje kvaliteta refleksivnog učenja;
- socijalne kompetencije koje obuhvataju holistički i inkluzivni pogled na učenike, pravednost, odsustvo diskriminacije, efektivnu komunikaciju, sposobnost prilagođavanja radnim zadacima;
- specifične kompetencije koje se odnose na razumevanje strukture koncepata u cilju podrške učenicima, utvrđivanje kriterijuma za profesionalne kompetencije i dobro poznavanje predmeta kojem podučavaju učenike.

Govoreći o kompetencijama nastavnika i Hantli (2008) ih svrstava u tri područja: 1) područje profesionalnih znanja koje uključuje poznavanje sadržaja i svesnost o učenju i podučavanju; 2) profesionalne prakse sa dizajniranjem procesa učenja i učećeg okruženja i procesa evaluacije; 3) profesionalne posvećenosti, koje uključuju permanentno obrazovanje, etičnost, liderske i komunikacione sposobnosti i specifični

vrednosni sistem. Ova tri područja mogu pokrenuti odnos učenik – nastavnik – nastavni sadržaji u efektivnom pravcu.

Informacije putem radio i TV prijemnika, kompjutera, interneta stižu velikom brzinom u svaku kuću pa se može očekivati da se i deo školskog programa prebaci na porodicu. Zato je potrebno u cilju poučavanja učenika za samoobrazovanje obratiti veću pažnju na primenu sredstava i opreme, što pretpostavlja da je i nastavnik osposobljen za korišćenje tih pogodnosti u čemu ključnu ulogu ima njegova zainteresovanost za sopstveni uspeh (Suzić 2005). Dobijanje i davanje informacija predviđenih školskim programima ranije je uglavnom zavisilo od nastavnika. Nastavnikovu ulogu davaoca informacija treba unaprediti što brže, jednostavnije i efikasnije, kroz primenu odgovarajućih obrazovnih sredstva i postupaka, što će reći da je nastavnik u savremenoj školi postaje sve više posrednik između učenika i znanja koja dolaze iz različitih izvora informacija (Osubel 1968). Pravilno korišćenje već stečenih iskustava i znanja te njihovo dopunjavanje i sistematično rukovođenje u procesu primene tih znanja i iskustava je zahtevan posao. Zato uloga nastavnika postaje sve značajnija. Svojim autoritetom on usmerava učenike da se kritički, kreativno i stvaralački odnose prema informacijama u obrazovnom procesu, a njegova uloga usklađuje se sa svim novim izazovima i pristupa se njenom redefinisaju. U suštini, traži se od nastavnika, koji je imao monopol nad znanjem i bio glavni izvor znanja i informacija – “enciklopedija koja hoda”, da u nastalim uslovima to menja. Kvalitetan posrednički pristup u odnosima učenik – nastavnik – nastavni sadržaj postaje presudno važan za uspešan nastavni rad.

U radu na razvijanju nastavnikovih kompetencija neophodno je uspostaviti sistem profesionalnog razvoja koji će biti koordinisan. Potrebno je razviti svest i pedagoško-metodičku kulturu nastavnika, koji će stalno težiti ličnom i profesionalnom usavršavanju. Savremeni obrazovni koncept u razvoj kompetencija za doživotno obrazovanje ne odnosi se samo na razvoj profesionalnih kompetencija, već i na postizanje zavidnog nivoa opšte kulture (Bandur, Blagdanić i Stojanović 2019). Uslov uspešnog i produktivnog bavljenja nastavničkom profesijom je biti inovativan, kreativan i stalno istraživati vaspitno-obrazovnu praksu, podizati je na viši nivo. Metodičan i sposoban nastavnik neprestano osluškuje i prepoznaje trenutak za promene, koje on inicira i dizajnira tako da budu prihvaćene od učenika i u što je moguće kraćem vremenu postano sastavni deo neposrednog rada nastavnika. Đorđević ističe da „nastavnik stvara određenu atmosferu – klimu u razredu, a njegova lična svojstva, usvojen sistem vrednosti i temperament značajno podstiču određen stepen interakcija ili koakcija koje utiču na kvalitet iskustva učenika“ (1969: 287).

PERSONALNE OSOBINE I METODOLOŠKO-DIDAKTIČKO OBRAZOVANJE U PROFESIONALNOM RAZVOJU SAVREMENOG NASTAVNIKA

Jedna od najstarijih institucija koja je opstala i održala se konstantno i uprkos krizama i krivudavim tokovima istorije jeste škola. Nastavnik je jedna od najstarijih profesija. Još je Platon isticao ogromnu ulogu nastavniku, upoređujući ga sa obučarem i upozoravao – da Atinjani neće mnogo izgubiti ako obučar pravi lošu obuču, sem što mogu malo nazepti, ali ako nastavnik „bude rđavo ispoljavao svoje obaveze, onda će stvarati pokoljenja nezalica i porodičnih ljudi koji će upropastiti svu budućnost otadžbine“ (2017: 65). I kasniji pedagozi su isticali i proširivali ulogu nastavnika ukazivanjem na njegove osobine koje pomažu u ostvarenju tih uloga.

Preduslov razvoja metodološko-didaktičkih kompetencija jeste profesionalno usavršavanje nastavnika o njihovoj svrsi i primeni. Profesionalni razvoj prema Fulanu (Tančić 2022) predstavlja “ukupan broj formalnih i neformalnih iskustava u učenju tokom nečije karijere od pre i post-obrazovanja nastavnika do penzije”. Pod efektivnim profesionalnim razvojem Darling-Hamond i saradnici (Darling-Hammond, Hylar i Gardner 2017) smatraju “struktuirano profesionalno učenje koje rezultira promenama u nastavničkoj praksi i unapređenjem rezultata učenja kod učenika”.

Profesionalno obrazovanje spada u domen permanentnog obrazovanja koje obuhvata: *adaptivno učenje* kao vid prilagođavanja na novonastale okolnosti poput savladavanja i primene novih pristupa u obrazovnom procesu; *generativno učenje* kao primenu novih znanja, npr. savladavanje i primenu novih obrazovnih tehnologija i *transformaciono učenje* kao usvajanje potpuno novih obrazaca mišljenja i ponašanja kroz rekonstrukciju značenja stvari i pojava u vlastitom iskustvu i komunikaciji sa drugima (Sessai, London 2006). U 21. veku nastavnici imaju potrebu za ovladavanjem različitim veštinama poput kritičkog mišljenja, rešavanja problema, komunikacionim veštinama i veštinama za uspostavljanje partnerskih odnosa (Chu, Reynolds, Notari, Taveres i Lee 2016). Trebaju biti fleksibilni i reflektivni profesionalci (Galaczi, Nye, Poulter i Allen 2018). Darling-Hamond sa saradnicima (2017) pridodaju kao uslov za efektivno profesionalno usavršavanje i fokusiranost na sadržaj koji nastavnik predaje u vidu specifičnog kurikulumu, aktivno učenje koje je iskustveno, samousmeravano i reflektivno, sa postavljanjem pitanja, korišćenjem modela i modelovanjem efektivnog podučavanja kroz video materijale, lekcije sa demonstracijama, posmatranjem kolega i sl. Povratne informacije i refleksija na-

stavniku pružaju mogućnost da razmisli o pravcu promene svoje prakse ka efektivnom poučavanju.

Istraživanje Apriliyanti (2020) nalazi da su pedagoške i profesionalne kompetencije osnova izgradnje učećih materijala, da implementacija nastavnikovog znanja koje je rezultat njegovih edukacija, poput primene inovativnih metoda učenja i kreativnog dizajniranja lekcija, predstavlja izazov, ali da implementacija rezultata profesionalnog razvoja kroz izazove i benefite i jeste put unapređivanja nastavničkih kompetencija i postignuća koja iz njih proizlaze. Anđelković (2017) u svom istraživanju kao prepreke, pa samim time i izazove, u našim školama pronalazi probleme kurikuluma, nisku primenu praktičnih aktivnosti, nisku motivisanost učenika, dominaciju frontalne nastave i nedostatak individualizovane nastave, nedostatke u evaluaciji, slabe povratne informacije, nisku komunikaciju nastavnika i učenika, a ove probleme tumači kao rezultat nametanja reformi praktičarima, što može biti rezultat slabe komunikacije sa njima.

Švraka (2022) navodi da na profesionalni razvoj nastavnika utiče međuzavisnost tri grupe faktora, a to su: 1) lične osobine poput radne motivacije, profesionalnog iskustva, kognitivne razvijenosti; 2) kontekstualni faktori poput drugih nastavnika, razreda, školskog sistema, lokalne zajednice, društva u celini; 3) specifični procesi. Miodragović (1914) smatra da nastavnika treba da karakterišu sledeće osobine: psihološko-moralne, profesionalno-stručne i društveno-organizacione, dajući uz to još niz zanimljivih pedagoško-metodskih uputstava za dobro funkcionisanje nastavnika.

Od nastavnika u velikoj meri zavise i kvantitativni i kvalitativni aspekti učenja, kao i vaspitno-nastavni postupci, metode i oblici vođenja, klima u razredu i interpersonalni odnosi. Zato je važno da nastavnici poseduju i sledeće osobine: psihičku uravnoteženost, emocionalnu stabilnost, osećanje dužnosti i odgovornosti, smelost, preferencije prema novinama, težnju za eksperimentisanjem. Zatim, pristojan izgled – pojavu, način govora – verbalno i neverbalno izražavanje, temperament, crte ličnosti, stalozhenost, inventivnost, ugled i dr., a sve to su lična svojstva koja učenici cene. Đorđevića (1975) je zanimalo kojim nastavničkim kvalitetima učenici daju prednost i došao je do sledećih rezultata:

1. ljudski kvaliteti – ljubaznost, veselost, prirodnost, društvenost, dobro raspoloženje, smisao za humor;
2. kvaliteti koji se odnose na stav prema disciplini – da je nastavnik fer, pravedan, postojan, disciplinovan, nepristrasan;
3. fizički kvaliteti – fizička privlačnost, prijatan glas, urednost, mladolikost, dobro zdravlje;

4. nastavnički kvaliteti – dobar poznavalac struke, pomaganje učenicima, da ume zainteresovati učenike, da predaje jasno i pregledno i da naglašava ono što je bitno.

Kao rezultat duogodišnjeg proučavanja nastavnika Rajans (prema Bjekić-Petrović 1997) izdvaja tri bazična faktora ili dimenzije ličnosti po kojima se dobri nastavnici mogu razlikovati od loših, a to su: 1) dimenzija topline, prijateljstva, razumevanja naspram egocentričnosti, hladnoće, restriktivnosti; 2) dimenzija odgovornosti, organizovanosti, sistematičnosti naspram nemarnosti, izbegavanja odgovornosti, dezorganizovanosti; 3) dimenzija podsticajnosti, imaginativnosti, entuzijazma naspram tuposti i rutini u ponašanju. Ove dimenzije utiču na efektivnost nastavnika kao sposobnost da se učenicima pomogne da postignu uspeh (Njoku 2020). Autor navodi i da veći broj istraživanja, rađenih testom ličnosti Big Five, pronalazi osobinu savesnosti kao značajan prediktor efektivnosti nastavnika. Kao značajna osobina nastavnika navodi se, prema Jurczak i Jurczak (2015), njegova sposobnost da učenika posmatra u celini, a ne fokusirajući se samo na pojedine segmente. U kontekstu efektivnosti nastavnika navode se i parametri emocionalne inteligencije, poput samosvesti, samo-regulacije, empatije, potom osobine tolerantnosti, smisla za humor, težnja da se dobro upoznaju učenici, da se nastavne metode prilagode njihovim potrebama i kreira podržavajuće učeće okruženje. Takođe, kao optimalni tip temperamenta za efektivnog nastavnika navodi se sangvinični temperament sa karakteristikama otvorenosti prema ljudima, lakog uspostavljanja kontakta, socijalnosti, senzitivnosti, prilagodljivosti i iskrenosti.

Iz svega navedenog mogli bismo izdvojiti najznačajnije personalne osobine koje su od posebne važnosti za profesionalni razvoj nastavnika: pogodna ličnost za poverenu vrstu pedagoškog rada, obrazovan, široke kulture i erudicije, dobrog fizičkog i izvrsnog duhovnog zdravlja, osposobljen da se efikasno i dovoljno brzo koristi izvorima znanja i da sistematično uvodi decu u njihovo korišćenje, suptilnih manira i dobro odmerenog ponašanja, visokog intelektualnog i kreativnog potencijala, osposobljen za istraživačke i analitičke poslove, uzor svojim učenicima u njihovom svakodnevnom svestranom osposobljavanju za život, istančanog smisla za odevanje, igru, razne aktivnosti, druge obaveze i dr. Dobri nastavnici su samopouzdana, imaju razumevanja za druge, gaje empatiju, adaptibilnost, poštovanje, objektivnost, zrelost, emocionalnu inteligenciju, poverljivi su, zainteresovani, imaju kredibilitet na kojem je zasnovano i poverenje učenika u njih što sve doprinosi boljim rezultatima učenja (Ibad 2018).

Budući da je savremeni nastavnik i praktičar i teoretičar, organizator i informatičar, koji je prisutan kako u školi, tako i u ukupnoj obrazovnoj aktivnosti učenika i koji svoje učenike ne organičava samo na prostor u učionici, već ih upućuje i na druge prostore i izvore saznanja, sa visokom profesionalnom i pedagoškom stručnošću, sa posebnom ljubavlju prema svom predmetu i umećem da taj entuzijizam prenese na svoje učenike, možemo onda s pravom reći da se u ličnosti današnjeg nastavnika obistinjuje Tolstojeva misao da “savršen nastavnik je onaj koji uspije da sjedini ljubav prema poslu i prema učenicima”.

Iz svega rečenog jasno je da nastavnik mora biti osoba priznatih i ostvarenih kompetencija za svoj rad. Sam kvalitet nastavnog procesa (Shneider 2020) zavisi i od potencijala za ostvarivanje ciljeva izraženih u obrazovnim standardima, obrazovnim programima, materijalima i tehničkim osnovama obrazovnog procesa. Kvaliteta metodološkog okvira i uspostavljanje profesionalizma uključuje kvalitet kontrole obrazovnog procesa, kreativnosti i motivacije nastavnika te efektivnosti pedagoškog rada. S druge strane, kvalitet učenikovog stava prema obrazovanju zavisi od upravljanja u obrazovnom procesu, metoda prezentovanja nastavnih sadržaja, rezultata nastavnog procesa u vidu razvoja i implementacije učeničkih sposobnosti i karakteristika, razvoja kapaciteta za samousmeravano učenje, dostupnosti i sposobnosti primene stečenih znanja i veština u praksi.

Evropski eksperti su nastavničke kompetencije utvrdili još 2003. godine i označili ih kao pripremljenost za novi način rada u nastavi za zadatke poučavanja u učionici i van nastave i odeljenju, za saradnju sa partnerima u procesu obrazovanja, ali i kao spremnost za razvijanje i prihvatanje novih znanja za učenike, pa usavršavanja sopstvene profesije i za primenu informacione tehnologije. Simonović (2021) u svom istraživanju pronalazi da nastavnici najviše vrednuju interpersonalne kompetencije u okviru pedagoških kompetencija, dok je vrednovanje IT kompetencija veće kod onih nastavnika koji su posećivali različite IT obuke nego kod onih koji nisu. Inače, OECD (2009) navodi da kao ključnu nedostajuću kompetenciju nastavnici procenjuju veštine u primeni ICT tehnika u radu sa decom sa specijalnim potrebama.

Kako pedagoški rad u školi ne predstavlja stihijski, već sistematizovan, planski i organizovani proces, neophodno je sve aktivnosti usmeriti ka poboljšanju tog procesa. Upravo zato je od izuzetne važnosti metodološki osposobiti nastavnike, što će im u konačnici pomoći i da udovolje zahtevima učenika i napretku društva, ali i pružiti ličnu satisfakciju kroz ostvarenost u svojoj profesiji. S tim u vezi je i pojava pokreta za nastavnikovo uključivanje u istraživanja sredinom 60-tih godina (Savićević 2003), kada su se razvile metodološke rasprave i uputstva-vodiči za istraživanja nastavnika

u razredu. Daljim posvećivanjem pažnje ovom problemu metodološko obrazovanje nastavnika nametnuće se kao postać potreba i neophodnost svim nastavnicima koji su svesni značaja misije da obrazuju i vaspitavaju mlade.

ZAKLJUČAK

Uloga nastavnika u pripremanju mladih za život od nastanka škole pa do današnjih dana od primarne je važnosti kako za pjedince, tako i za društvo u cjelini. Nastavnik ima odlučujuću ulogu u procesu obrazovanja. Ali ona se ne može posmatrati odvojeno od škole i faktora koji deluju u njoj, kao i faktora koji deluju van nje. U savremenom društvu ta je uloga bitno izmenjena zahtevajući od nastavnika da bude otvoren za promene u paradigmatama obrazovanja, ciljevima, sadržajima, zadacima, metodama nastave i učenja, naučnim saznanjima ako i za pojavu raznovrsnih sadržaja koji vrše uticaj na ličnost deteta. Tako on sve više obavlja ulogu konsultanta i organizatora rada, a njegov prevashodni zadatak je da učenicima pomogne da steknu veštinu i tehniku učenja kreirajući pogodnu stvaralačku klimu koja pozitivno podstiče učenje i njegove efekte. Polazeći od toga da se osnovne kompetencije nastavnika mogu grupisati u pedagoške, profesionalne, personalne i socijalne Hakim (2015) nalazi da one, sve zajedno, značajno utiču na rezultate učenja mereno kroz nivo ovladavanja učaćim materijalom, sposobnost vođenja procesa učenja kao i posvećenost nastavnika svom radu. Uz to nastavnik inspiriše i podstiče učenike za razvijanje odgovornosti, istrajnosti i vrednosnog sistema u kome se pojedinci ističu na osnovu postignutih rezultata u napredovanju. Da bi u tome uspeo, nastavnik mora dobro da ih upozna.

Nezamenjiva je u svemu tome uloga didaktičko-metodoloških istraživanja koja indetifikuju postojeće stanje i probleme vaspitno-obrazovnih procesa s namjerom da se oni prevaziđu. Istraživanjem se utvrđuje primenljivost, održivost neke nove koncepcije, modela, postupka, partnerskih odnosa učenika i nastavnika. OECD (2009) u tom smislu navodi sledeće ciljeve profesionalnog razvoja nastavnika: unapređivanje individualnih znanja u svetlu novih otkrića u pedagoškoj oblasti; unapređivanje individualnih veština, stavova i pristupa u svetlu razvoja novih tehnika i ciljeva podučavanja na osnovu novih pedagoških istraživanja; omogućavanje nastavnicima da primene promene u kurikulumu i drugim aspektima nastavničke prakse; omogućavanje školama da razviju i primene nove strategije koje se tiču kurikuluma i drugih aspekata nastavničke prakse; razmenu informacija između nastavnika i drugih kako bi se npr. uvidele buduće profesionalne potrebe društva; pomoć nastavnicima niže efektivnosti da tu efektivnost podignu na zadovoljavajući nivo.

LITERATURA

1. Apriliyanti, Dewi Listia (2020), "Enhancing Teachers' Competencies through Professional Development Program: Challenges and Benefactions", *Acuity Journal of English Language Literature and Culture*, 5(1), 28-38.
2. Ausube, David P. (1968) *Educational Psychology: A Cognitive View*, Holt, Rinehart & Winston, New York
3. Bandur, Veljko, Sanja Blagdanić, Aleksandar Stojanović (2019), "Complexity of Professional Training of Teachers for Modern Teaching", In: Vera Savić, Olivera Cekić-Jovanović (eds.) *Professional Competences for Teaching in the 21st Century*, University of Kragujevac - Faculty of Education in Jagodina, 24-37.
4. Bjekić-Petrović, Dragana (1997), "Dinamičke osobine ličnosti nastavnika i uspešnost u nastavi", *Psihologija*, 1-2, 93-110.
5. Blamaire, Roger, Katja Engelhardt, Janet Looney (2017), *The changing role and competences of teachers: Gaps of teacher education provision*, TEACHUP, EU
6. Branković, Drago, Dragana Popović (2018), "Profesionalne kompetencije nastavnika razredne nastave", *Naša škola*, 1, 7-26.
7. Chu, Samuel Kai Wah, Rebecca B. Reynolds, Nicole J. Tavares, Michele Notari, Celina Wing Yi Lee (2016), *21st Century Skills Development through Inquiry Based Learning From Theory to Practice*, Springer Science, New York
8. Darling-Hammond, Linda, Maria Hyler, Madelyn Gardner (2017), *Effective Teacher Professional Development*, Learning Policy Institute, Palo Alto, CA
9. Galaczi, Evelina, Andrew Nye, Monica Poulter, Helen Allen (2018), *Teacher Professional Development*, UCLES, Cambridge
10. Ghorbani, Somayyeh, Seyed Ebrahim Mirshah Jafari, Fereydoon Sharifian (2018), "Learning to be: Teachers' Competencies and Practical Solutions: A Step Towards Sustainable Development", *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 20(1), 20-45.
11. Hakim, Adnan (2015), "Contribution of Competence Teacher (Pedagogical, Personality, Professional Competence and Social) on the Performance of Learning", *The International Journal of Engineering and Science (IJES)*, 4(2), 1-12.
12. Hantly, Helen (2008), "Teachers' work: Beginning teachers' conceptions of competence", *The Australian Educational Researcher*, 35, 125-145.

13. Ibad, Fareeda (2018), "Personality and ability traits of teachers: Student perceptions", *Journal of Education and Educational Perceptions*, 5(2), 162-177.
14. Jurczak, Ireneusz, Elwira, Jurczak (2015), "Personality of the teacher as an important element in the educational process of the child", *Family Pedagogy*, 5(2), 79-88.
15. Njoku, Chimezie (2020), "Teacher's personality traits and their teaching effectiveness: Important factors for student's success", *European Journal of Research and reflection in Educational Sciences*, 3(8), 164-171.
16. OECD (2009), *Creating Effective Teaching and Learning Environments*, OECD
17. Platon (2017), *Država*, Dereta, Beograd
18. Potkonjak, Nikola M., Pero Šimleša (1989), *Pedagoška enciklopedija I*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
19. Sessa, Valerie I., Manuel London (2006), *Continuous learning in organizations: Individual, group and organizational perspectives*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Washington
20. Shnejder, Lydia, Marina Khmelkova, Tatyana Golovyatenko, Maria Poliakova, Oksana Doroshenko (2020), "Development of professional competences of teachers as the factor of educational quality management in preschool institutions", *SHS Web of Conferences* 79, 04001.
21. Simonović, Nikola (2021), "Teachers' Key Competences for Innovative Teaching", *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 9(3), 331-345.
22. Suzić, Nenad (2005), *Pedagogija za XXI vijek*, TT Centar, Banja Luka
23. Švraka, Alma (2022), "Profesionalni razvoj nastavnika", *Naša škola*, 271(101), 5-17.
24. Анђелковић, Александра (2017), *Професионални развој у образовању - Педагошки концепт наставника и изазови школске праксе*, Педагошки факултет у Врању, Врање
25. Дјуи, Џон (1915), *Васпитање и демократија*, Обод, Цетиње
26. Ђорђевић, Јован (1975), *Опита педагогија - интелектуално васпитање*, Издавачко-информативни центар студената, Београд
27. Миодраговић, Јован (1914), *Народна педагогија у Срба*, Задужбина Илије М. Коларца, Београд
28. Танчић, Наташа Д. (2022), "Предиктори професионалног развоја наставника у инклузивној школи", *Иновације у настави*, 35(1), 1-16.

COMPETENCES IN THE FUNCTION OF PROFESSIONAL WORK OF TEACHERS

Summary:

The teacher's profession represents one of the most important and the most human professions. With their work, teachers influence on lives and development of their students importantly, and if affinities, abilities, and personalities of students will be developed in their full capacity depending on the teacher in a significant way. Through their personality, their knowledge, motivation, their competencies teachers influence the effectiveness of the whole educational process. On the other side, the success of an adult and its contribution to the development of any society depends on such effectiveness. Teachers' competencies development depends on their talent, wish, and readiness for permanent professional learning. The tempo of the technologies' development today will require more and more adoption of changes which will, consequently, come in the educational process. So, this article aims to direct the analysis of the role of teachers' competencies and their professional development.

Keywords: educational process; teachers' competencies; professional development of teachers; effectiveness of the educational process

Adrese autorica
Authors' address

Jelena Krulj
Emilija Marković
Ivana Simijonović
Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici
Učiteljski fakultet
jelena.krulj@pr.ac.rs
emilija.markovic@pr.ac.rs
ivana.simijonovic@pr.ac.rs